

प्रदेश लोक सेवा आयोग

बागमती प्रदेश, हेटौंडा

मिति: २०८१-०६-२३

प्रदेश प्रमुख माननीय दीपक प्रसाद देवकोटाज्यू समक्ष पेश गरिएको प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेशको पाँचौँ वार्षिक प्रतिवेदन २०८०/८१ सम्बन्धी

प्रेस विज्ञप्ति

आज मिति २०८१ साल असोज २३ गते बुधवार दिउँसो १:०० बजे प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेशका बरिष्ठ सदस्य श्री सुदर्शन प्रसाद ढकालले बागमती प्रदेशका माननीय प्रदेश प्रमुख श्री दीपक प्रसाद देवकोटाज्यू समक्ष आयोगको पाँचौँ वार्षिक प्रतिवेदन २०८०/८१ पेश गर्नु भयो। प्रदेश लोक सेवा आयोग, २०७६ को दफा ११२ बमोजिम पेश गरिएको यो वार्षिक प्रतिवेदनमा मिति २०८० श्रावण १ गते देखि २०८१ अषाढ ३१ गतेसम्म आयोगले सम्पादन गरेका काम कारबाहीहरू समेटिएका छन्।

नेपालको संविधानको धारा २४४ को उपधारा (१) मा प्रत्येक प्रदेशमा प्रदेश लोक सेवा आयोग रहनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ। संघीय सरकारको प्रदेश लोक सेवा आयोग (आधार र मापदण्ड निर्धारण) ऐन, २०७५ बमोजिमको आधार र मापदण्डलाई आत्मसात गर्दै आयोगको गठन, काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधिका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ बागमती प्रदेशको प्रदेश सभाबाट मिति २०७६ साल भाद्र २८ गते पारित भई प्रदेश प्रमुखबाट मिति २०७६ साल असोज २८ गते प्रमाणीकरण भएको हो। प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ को दफा (४) बमोजिम २०७६ साल मंसिर २ गते अध्यक्षको नियुक्तिसँगै प्रदेश लोक सेवा आयोगको गठन भएको हो। संवैधानिक प्रावधान अनुसार लोक सेवा आयोगको स्थापित मूल्य, मान्यता र मापदण्डलाई आत्मसात गर्दै बागमती प्रदेश सरकारका निकायहरू एवम् बागमती प्रदेश भित्रका स्थानीय तहहरूका स्वीकृत दरबन्दीमा रिक्त रहेका सेवा, समूह, उपसमूह र तहका पदहरूको पदपूर्तिका लागि उपयुक्त उम्मेदवार छनौट गरी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न आयोग क्रियाशील रहँदै आएको छ। आयोगले आफ्नो कार्यसम्पादन गर्दा योग्यता, गोपनीयता, स्वच्छता, निष्पक्षता, समावेशिता, समान अवसर, द्विअन्ध, परिचय शून्यता र असंलग्नताको सिद्धान्तलाई अनुसरण गर्ने गरेको छ।

प्रतिवेदनमा आयोगको गठन र कार्य क्षेत्र, कार्यसम्पादन हुँदा अवलम्बन गरिने सिद्धान्तहरू प्रशासनिक तथा वित्तीय स्थिति, परीक्षण प्रविधि, शैक्षिक योग्यता र पाठ्यक्रम, आयोगबाट परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धमा सम्पादन भएका कामहरू, परामर्श र उजुरी सम्बन्धी काम, आयोगले कार्य सम्पादन गर्दा आइपरेका कठिनाइ तथा

आयोगका तर्फबाट सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ। प्रतिवेदनमा समेटिएका मुख्य मुख्य कुराहरू तल उल्लेख गरिएका छन्:

- **वार्षिक पदपूर्ति कार्यतालिका:-** आ.व. २०८०/८१को वार्षिक पदपूर्ति कार्यतालिका मिति २०८०/०४/०१ गते प्रकाशन गरिएकोमा प्रदेश सरकारको अनुरोधमा मिति २०८०/०७/१९ मा कार्यतालिका परिमार्जन गरी पदपूर्ति सम्बन्धी कामहरू सम्पादन गरियो ।
- **पाठ्यक्रम निर्माण र परिमार्जन:** यो आर्थिक वर्ष प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाको विभिन्न सेवा, समूह र तहका नयाँ र परिमार्जन गरी जम्मा ३० वटा पाठ्यक्रमहरू स्वीकृत भई प्रयोगमा ल्याइएको छ।
- **विज्ञापन:** विभिन्न सेवा सञ्चालन गर्ने निकायहरूबाट रिक्त पदपूर्तिको लागि आयोगमा माग भए अनुरूप आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवधिमा ३६ वटा आन्तरिक अन्तर सेवा विज्ञापन, ३४ वटा अन्तर तह विज्ञापन, १०४ खुला प्रतियोगितात्मक र १८७ वटा समावेशी समूहका गरी जम्मा प्रतियोगितात्मक परीक्षाको लागि ३६१ र बहुवा विज्ञापनको लागि १४९ गरी जम्मा ५१० वटा विज्ञापनहरू प्रकाशन गरिएको छ। आन्तरिक अन्तर सेवातर्फ ५६, अन्तर तहतर्फ ४३, खुला प्रतियोगितातर्फ ९३९, महिला तर्फ ३११, आदिवास/जनजाति तर्फ २२२, मधेसी तर्फ १३, दलित तर्फ ६४, अपाङ्ग तर्फ १०, पिछडिएको क्षेत्र तर्फ ८, थारु तर्फ २६ र अल्पसंख्यक तर्फ ७ गरी खुला तथा समावेशी तर्फ १६९९ र बहुवा विज्ञापनतर्फ ३३८ गरी जम्मा २०३७ पदको लागि दरखास्त माग गरिएको थियो।
- **दरखास्त स्वीकृत संख्या:** यो अवधिमा प्रकाशित आन्तरिक अन्तर सेवा, अन्तर तह, आन्तरिक, खुला तथा समावेशी समूहका विज्ञापनका लागि आयोगको अनलाइन दरखास्त प्रणालीमा कुल १०७४८७ जनाले अनलाइन दरखास्त पेस गरेका थिए। जसमध्ये ९४००५ जनाको दरखास्त स्वीकृत भएको थियो । विभिन्न सेवा, समूह र तहका पदहरूको लागि नेपालका सबै जिल्लाहरूबाट दरखास्त प्राप्त हुन आएका छन् । सबैभन्दा बढी दरखास्त पर्ने ५ जिल्लाहरूमा क्रमशः सप्तरी, सर्लाही, रौतहट, धनुषा र महोत्तरी रहेका छन्। उक्त पाँच जिल्लाहरूबाट कुल १५ हजार ५ सय ६५ (१६.६ प्रतिशत) दरखास्त परेका छन्। त्यस्तै सबैभन्दा न्यून दरखास्त पर्ने ५ जिल्लाहरूमा क्रमशः मनाङ, मुस्ताङ, म्याग्दी, रुकुम पूर्व र तेहथुम रहेका छन् । यी जिल्लाहरूबाट कुल ५८९ (०.६३ प्रतिशत) मात्र दरखास्त परेका छन् ।
- **लिखित परीक्षाहरूमा सम्मिलित संख्या:** यस अवधिमा सञ्चालन भएका विभिन्न सेवा, समूह, उपसमूह र तहका पदहरूको लिखित परीक्षाहरूमा २०४०२ महिला र २५९८३ पुरुष गरी कुल ४६३८५ उम्मेदवार सम्मिलित भएका छन्, जसमध्ये ४५५२४ जना खुला, १९५७५ जना महिला, ७९७२ जना आदिवासी/जनजाति, ४६९३ जना मधेसी, २१३२ जना दलित, १४३ जना अपाङ्ग , ११ जनाले पिछडिएको क्षेत्र र ११२८ थारु समूहमा उपस्थिति रहेको थियो।

- **प्रश्नपत्र परिमार्जन:** यस अवधिमा सञ्चालन भएका विभिन्न सेवा, समूह, उपसमूह र तहका पदहरूको लिखित परीक्षाहरूको लागि जम्मा ६०२ सेट प्रश्नपत्रहरू परिमार्जन गरिएका थिए ।
- **उत्तरपुस्तिका सङ्केतीकरण तथा उत्तरपुस्तिका परीक्षण:-** यस अवधिमा सञ्चालन भएका विभिन्न सेवा, समूह र तहका पदहरूको लिखित परीक्षाहरू पश्चात प्राप्त हुन आएका जम्मा ४४,१५१ परीक्षार्थीहरूको ३४,६६२ थान OMR उत्तरपुस्तिकाहरूको अर्धकट्टी र विवरण खण्ड छुट्याउने कार्य भएको थियो भने २७,८६९ थान उत्तरपुस्तिकाहरूको प्रथम तथा द्वितीय सङ्केतीकरण गरिएको थियो ।
- **लिखित परीक्षा नतिजा प्रकाशन:-** यस अवधिमा विभिन्न सेवा, समूह, उपसमूह र तहका पदहरूको लिखित परीक्षा नतिजा प्रकाशनबाट कुल १७५३ जना उम्मेदवारहरू अन्तर्वार्ताका लागि छनोट भएका थिए । जसमध्ये ६०६ जना महिला र ११४७ जना पुरुष उम्मेदवारहरू थिए ।
- **अन्तर्वार्ता र उम्मेदवार सिफारिस संख्या:-** यस अवधिमा कुल ७२३ जना उम्मेदवारहरू स्थायी नियुक्ति लागि सिफारिस भएका थिए । जसमध्ये आन्तरिक अन्तर सेवामा ११ जना, ३ जना आन्तरिक प्रतियोगिता, ५११ जना खुला, १०७ जना महिला, ६४ जना आदिवासी/जनजाती, ६ जना मधेसी र १० जना दलित, २ जना अपाङ्ग कोटामा सिफारिस भएका थिए । सिफारिस भएका उम्मेदवारहरूमध्ये २१६ महिला र ५०७ पुरुष रहेका छन् ।
- **समावेशी पदपूर्ति:-** यस अवधिमा विभिन्न समावेशी समूहहरूमा कुल १८९ जना उम्मेदवारहरू स्थायी नियुक्ति लागि सिफारिस भएका थिए । जसमध्ये १०७ जना महिला, ६४ जना आदिवासी/जनजाती, ६ जना मधेसी, १० जना दलित र अपाङ्ग २ कोटामा सिफारिस भएका थिए ।
- **राजश्व तथा प्रगति सम्बन्धमा:** यस अवधिमा आयोगले रु १० करोड अठत्तर लाख एघार हजार पच्चिस रूपैया राजश्व मार्फत आय गरेको छ भने आयोगको यस आर्थिक वर्षको खर्च रु सात करोड उनन्चास लाख साठी हजार नौसय छत्तिस रूपैया बिस पैसा रहेको छ जसमा चालुगत प्रगति ६४.५ प्रतिशत र पूँजीगत प्रगति ३१.९ प्रतिशत रहेको छ ।
- **मुद्दाहरू सम्बन्धी:-** प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश विपक्षीलाई विपक्षी बनाइएका सम्मानित सर्वोच्च अदालत र उच्च अदालतहरूमा २१ वटा रिटहरू दर्ता भएको थियो । जसमध्ये १६ वटा चालु अवस्थामा रहेको, ३ वटा रिट खारेज भएको, १ वटा रिट जारी भएको, १ वटा प्रशासकीय अदालतबाट पनुरावेदन खारेज भएको छ ।
- **बहुवा सम्बन्धी :-** यस अवधिमा बहुवा सिफारिस उपर १५ वटा उजुरीहरूको परेको थियो । सो मध्ये ८ वटा उजुरी उपर बहुवा समितिको निर्णयमा पुनर्विचार नहुने र ७ वटा उजुरी बहुवा समितिको निर्णयमा पुनर्विचार हुने आयोगको निर्णय भएको छ ।

आयोगले जिम्मेवारी निर्वाहमा देखेका समस्याहरू

- **आयोगमा कर्मचारीको अभाव:-**

प्रदेश लोक सेवा आयोगको कार्यालयमा स्वीकृत दरबन्दी कुल ४२ जना भएता पनि राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणी १, अधिकृत नवौं ३, अधिकृत आठौं २, अधिकृत सातौं २, राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणी २, कानून अधिकृत १, अधिकृत छैठौं २ र सहायक पाँचौं ६, खरिदार १ कार्यालय सहयोगी ४ र हलुका सवारी चालक २ गरी जम्मा २६ जना कर्मचारीबाट कार्यालय व्यवस्थापन गरिएको, स्वीकृत दरबन्दीको झण्डै ६० प्रतिशत मात्र कर्मचारीले आयोगको माग सङ्कलन, विज्ञापन, विशेषज्ञबाट प्रश्न पत्र निर्माण र परिमार्जन, लिखित परीक्षा सञ्चालन, दोहोरो कोडिङ, उत्तर पुस्तिका परीक्षण, लिखित परीक्षाको नतिजा प्रकाशन, अन्तर्वार्ता सञ्चालन, सिफारिस, सिफारिस भएका कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम र सिफारिस पत्र वितरणजस्ता अत्यन्त गहन कार्य सहज हिसाबबाट सम्पादन गर्न कठिनाई भइरहेको छ।

- **भौतिक पूर्वाधारको अभाव:**

आयोगको क्रियाकलाप र कामको प्रकृति तथा गरिमा उच्च बनाउन भाडाको भवन अपर्याप्त मात्रै होइन उपयुक्त पनि नहुने हुँदा आयोगको आफ्नै भवन आवश्यक देखिन्छ। आयोगको लागि पर्याप्त कोठा र सुरक्षा अति नै महत्त्वपूर्ण हुन्छ। यसतर्फ आयोगले बेलाबखत प्रदेश सरकार समक्ष गम्भिर रूपमा ध्यानाकर्षण गराइरहेको छ।

- **सवारी साधन र पारिश्रमिक सुविधा**

आयोगको कार्यबोझ र कार्य प्रकृतिका आधारमा परीक्षा सामाग्री ढुवानी तथा यातायातका लागि सवारी साधनको अभाव रहेको छ। प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐनको अनुसूचीमा व्यवस्था भए बमोजिमको पदाधिकारीहरूको सेवा सुविधा समय सापेक्ष पुनरावलोकन नभएको।

- **पदपूर्तिमा भएका समस्याहरू**

मागको आधारमा आयोगले पदपूर्तिको प्रक्रियाहरू पूरा गरी सिफारिसहरू गरिरहेको छ। केही स्थानीय तहहरू रिक्त पदहरू पदपूर्तिका लागि माग पठाउने विषयमा अनुदार देखिएका छन् भने केही स्थानीय तहहरूले प्रदेश लोक सेवा आयोगबाट सिफारिस भएका उम्मेदवारहरूलाई नियुक्ति नदिने हाजिर नगराउने तथा फिर्ता पठाउने प्रवृत्ति देखिएको छ। त्यसैगरी केही स्थानीय तहहरूले पदपूर्ति गरिएको पद रिक्त भए पश्चात पद लुकाइ बैकल्पिक सिफारिसको लागि जानकारी नदिने, आयोगको परामर्श नलिई तथा कानूनहरू नबनाई तह वृद्धि/बढुवा गर्ने गरेको देखिन्छ। त्यस्तै गरी प्रदेशका मन्त्रालयहरूमा रिक्त रहेका दरबन्दीमा पदपूर्ति गर्नका लागि माग आकृति फाराम भरी पठाउन अपेक्षा गरे अनुरूप उत्साहित देखिएका छैनन्।

• प्रदेश निजमती सेवा नियमावली र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) नियमावली नहुँदा कामकारवाहीमा जटिलता

प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ मिति २०७९/११/१८ मा बागमती प्रदेश सरकारबाट जारी भइ लागू भएको तर उक्त ऐनलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक पर्ने तत् तत् नियमावलीहरू जारी नहुँदा विभिन्न जटिलताहरू उत्पन्न भएका छन्। अतः यथाशीघ्र ती नियमावलीहरू जारी हुनुपर्ने देखिन्छ। त्यस्तै प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ तथा सो को नियमावलीसँग शैक्षिक योग्यता, उमेर लगायत कतिपय विषयमा बाझिएकोले पदपूर्ति पश्चात् सो विषयलाई लिएर आयोग एवम् सम्मानित अदालतहरूमा उजुरीहरू पर्दा आयोगको कामकारवाहीमा विलम्ब हुने गरेको छ।

• आयोगले सामना गर्नु परेको कठिनाइहरू:

- २०८० चैत्र ४ गते देखि प्रदेश लोक सेवा आयोगको अध्यक्ष पद रिक्त रहेको कारणले प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ मा भएको प्रावधान बमोजिम ११औँ तहमा बढुवा समितिको अध्यक्षता हुन नसक्दा उक्त तहको बढुवाको प्रक्रिया अवरुद्ध भएको।
- निजामती सेवा ऐन, २०४९, प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ मा कतिपय व्यवस्थाहरू फरक रहेको कारणले समायोजन भएर प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारीहरूबाट विशेषगरी बढुवाको कारवाहीमा अदालत (प्रशासकिय अदालत समेत) मा मुद्दाहरू पर्ने गरेकोले आयोगका कार्य प्रक्रियामा ढिलाई हुन गएको।
- प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ जारी भए तापनि हालसम्म नियमावलीहरू जारी हुन नसक्दा निजामती सेवा नियमावली र स्वास्थ्य सेवा नियमावली (संघ) को आधारमा काम गर्नु परेको जसले गर्दा अदालतमा उजुरीहरू पर्ने गरेको। उदाहरणका लागि २०८०।११।१४ गते भएको स्वास्थ्य सेवाको विज्ञापन रोकिएको।
- स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) अध्यादेश, २०७८ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ मा भएको प्रावधानमा फरक पर्न गई लिखित परीक्षा सम्पन्न भएका प्राविधिक र अप्राविधिक छैटौँ तहका कुल १०३ पदहरूको परीक्षा पश्चातका अन्य चरणहरू स्थगित राख्नु परेको छ। यसमा उच्च अदालत पाटन हेटौँडा इजलासले मिति २०८०।०६।१७ गरेको फैसला अनुसार स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ संशोधन गर्नुपर्नेमा हालसम्म हुन नसक्दा परीक्षार्थीहरूलाई मर्का परेको।
- स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ अनुसार स्थानीय तहका स्थायी पदहरू प्रदेश किताव खानामा दर्ता गरी रिक्त पदहरू पदपूर्तिको लागि प्रदेश लोक सेवा आयोगमा माग्न सकिने व्यवस्था रहेको भए तापनि हालसम्म प्रदेश किताव खानामा स्थानीय तहहरूका स्थायी पदहरू दर्ता हुन नसक्दा दरबन्दीहरू यकीन गर्न कठिनाई भएको। गत वर्ष विज्ञापन गरिँदा संघबाट स्वीकृत भएका दरबन्दीलाई आधार बनाउनु परेको।

- सरकारका अस्थायी प्रकृतिका आयोग, समिति, निकाय, सचिवालय, कार्यालय वा आयोजनामा नेपालको संविधान, प्रदेश लोक सेवा आयोग (आधार र मापदण्ड) ऐन तथा प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐनहरूमा भएको ६ महिना भन्दा बढी अवधिका लागि नियुक्ति गर्दा उम्मेदवारको उपयुक्तताको विषयमा प्रदेश लोक सेवा आयोगको परामर्श लिनु पर्नेमा कुनै पनि पदमा आयोगको परामर्श लिइएको छैन।
- प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ निर्माणमा आयोगले प्रदान गरेको परामर्श नसमेटिदा बहुवातर्फ पदपूर्तिमा समस्या देखिएको
- प्रदेश लोक सेवा आयोगका अध्यक्ष तथा सदस्यहरूको पारिश्रमिक सेवा र सुविधाको बारेमा उल्लेख गरिएको छ। उक्त पारिश्रमिक र सुविधा प्रदेश सरकारको एघारौँ तहको भन्दा पनि न्यून छ।
- प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ मा रहेको बहुवा समितिको संरचनामा प्रदेश लोक सेवा आयोगको अध्यक्ष वा सदस्यबाट अध्यक्षता हुने व्यवस्था रहेको छ भने सचिवालय मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा रहने व्यवस्था छ। निजामती सेवा ऐन, २०४९ भन्दा फरक प्रदेशको बहुवा समितिको संरचनामा मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयका पदाधिकारीहरूको बाहुल्यता रहने व्यवस्थाका कारण निर्णयमा बहुमत र अल्पमतको विवाद भई निर्णयमा ढिला हुने गरेको छ। यसमा आयोगको परामर्श अनुसार प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०७९ र स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७९ को बहुवा सम्बन्धी व्यवस्थामा परिमार्जन हुनु पर्दछ।
- आयोगले अनिवार्य रूपमा अङ्गिकार गर्नुपर्ने सिद्धान्तहरू अक्षुण्ण राख्न विज्ञहरूको गुणस्तरमा ध्यान पुर्याउनुको विकल्प छैन। प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ अनुसार आयोगले आवश्यकता अनुसार प्रदेश भित्र अन्यत्र पनि कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। प्रदेश सरकारले आवश्यक जनशक्ति र शाखा कार्यालय स्थापनामा सहमति नदिएको कारणबाट उत्तरपुस्तिका परीक्षण र अधिकृत तहको अन्तर्वार्ता सञ्चालन गर्न काठमाडौँ स्थित लोक सेवा आयोगको अनामनगर कार्यालय भवनमा उपलब्ध गराइएको स्थान र प्रदेश सुशासन केन्द्र जावलाखेल ललितपुरबाट उपलब्ध गराइएको स्थान प्रयोग गर्दै आएको छ। आफ्नै कार्यालय नहुँदा आयोगले काठमाडौँमा आफ्नो कामलाई व्यवस्थित बनाउन सकेको छैन। उत्तरपुस्तिका परीक्षण र अधिकृत तहको अन्तर्वार्ता सञ्चालनका लागि काठमाडौँमा शाखा कार्यालयको स्थापना गरी सो काम काठमाडौँबाट सम्पन्न गराउनु पर्ने आयोगको बाध्यता उपर प्रदेश सरकार सकारात्मक भई काठमाण्डौँमा यस आयोगको शाखा कार्यालय खोल्न सहमती र स्थान उपलब्ध गराउन जरूरी छ।

(गणेशलाल महर्जन)

प्रवक्ता